

Система формування та реалізації пріоритетів регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку України

Г. С. Федосєєва¹

У роботі наведено авторські підходи до розуміння сутності поняття «сільський розвиток» та сучасних особливостей його здійснення. Обґрунтовано необхідність у формуванні цілісної системи формування та реалізації регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку. Подано авторське бачення цієї системи з виокремленням таких основних складових: мети та завдань регіональної соціально-економічної політики, пріоритетних напрямів, інструментів реалізації, очікуваних результатів. Особливу увагу приділено обґрунтуванню пріоритетів регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку, до яких віднесено: стимулювання розвитку соціальної та виробничої інфраструктур, сприяння виробництву органічної та нішевої сільськогосподарської продукції, збереження та підвищення трудового потенціалу сільських територій, розвиток міжнародного співробітництва, стимулювання нетрадиційних для сільської місцевості видів виробництва та послуг. Розглянуто інструменти реалізації визначених пріоритетів, а саме: стратегічне планування, державно-приватне партнерство, децентралізація, інвестиційна діяльність, кооперація, фінансова підтримка малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників, дорадництво.

Ключові слова: виробник сільськогосподарської продукції, децентралізація, державно-приватне партнерство, дорадництво, кооперація, регіональна соціально-економічна політика, сільський розвиток.

УДК 330.341

JEL код: Q180

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Соціально-економічний розвиток аграрного сектору та сільських територій регіонів впливає на рівень конкурентних переваг виробників сільськогосподарської продукції цих регіонів. При цьому стан соціально-економічного розвитку аграрного сектору та сільських територій у регіоні визначається ефективністю вирішення економічних, соціальних, екологічних, демографічних проблем у сільській місцевості, на окремих сільськогосподарських підприємствах. Дуже часто основою вирішення зазначених проблем є регіональна соціально-економічна політика.

Загальні засади соціально-економічного розвитку аграрного сектору та сільської місцевості було визначено ще у 1990 р. прийняттям Закону України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в сільському господарстві» [9]. Проте, нажаль, цей закон виявився суто декларативним, оскільки впродовж двадцяти семи років після його прийняття в Україні не було виконано окреслених у ньому завдань та не досягнуто визначеної мети.

Сьогодні основні пріоритети державної соціально-економічної політики в сільському господарстві визначено в декількох документах, головними з яких є:

¹ Федосєєва Ганна Степанівна, кандидат економічних наук, доцент, докторант Миколаївського національного аграрного університету, м. Миколаїв.

© Г. С. Федосєєва, 2018.

1. Стратегія розвитку аграрного сектору України «3 + 5», в якій задекларовано такі пріоритети: земельна реформа, реформа державної підтримки, реформа державних підприємств, розвиток сільських територій, розширення ринків збуту, органічне виробництво, нішеві культури та ін. [13].

2. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. В наведеній стратегії основними стратегічними цілями розвитку аграрного сектору економіки названо: гарантування продовольчої безпеки держави; сприяння розвитку сільських населених пунктів та формування середнього класу; підвищення рівня інвестиційної привабливості галузей аграрного сектору та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств; підвищення конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської продукції, ефективності галузей; розширення участі України у забезпеченні світового ринку сільськогосподарською продукцією та ін. [11].

3. Проект Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки. У цьому проекті визначено 10 пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства та сільських територій: діловий клімат, протидія корупції (створення сприятливих умов для ведення аграрного бізнесу в Україні за рахунок стабілізації нормативно-правового забезпечення сільськогосподарської діяльності та функціонування аграрного ринку, зниження рівня корупції); земельна реформа; продовольча безпека; оподаткування; розвиток агропродовольчих ланцюгів доданих вартостей; сільський розвиток – відродження українського села; доступ до міжнародних ринків, торгівельна політика та просування експорту; аграрна наука, освіта, інновації та дорадчі послуги; захист довкілля та управління природними ресурсами [3].

Отже, в наведених документах окреслено в основному різні напрями діяльності уряду. Крім того, в усіх поданих стратегіях акцент зроблено здебільшого на вирішенні економічних проблем із мінімальним урахуванням соціальної складової, хоча досвід індустріально-розвинених країн свідчить, що саме соціалізація економіки є основою розвитку всіх економічних процесів у народногосподарському комплексі країни. Тому цей процес повинен бути пріоритетним у державних програмах розвитку, адже саме на їх основі визначаються переваги регіональної соціально-економічної політики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню особливостей розвитку сільських територій загалом та сільського господарства зокрема приділяли увагу вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема І. Гончаренко, Ю. Губені, О. Гудзинський, М. Долішній, А. Ключник, П. Саблук, В. Юрчишин та ін. Науковці досліджували напрями розвитку сільської місцевості та сільського господарства (інформатизацію та розвиток системи комунікацій сільських поселень; стимулювання підприємництва розвитку малого бізнесу та аграрного виробництва на селі; роль територіального маркетингу та проектного менеджменту в розвитку сільських територій, ін. [1]), особливості формування економічного потенціалу сільських територій (стратегію інвестиційної активності розвитку економічного потенціалу сільських територій; оптимізацію територіального складу сільських рад та зміцнення їх просторового потенціалу; становлення інноваційної моделі розвитку сільських територій, ін. [4]). Разом із тим питання сільського розвитку, визначення ролі регіональних органів влади у вирішенні соціально-економічних проблем сільського розвитку потребують подальших досліджень. **Постановка завдання.** Метою роботи є обґрунтування цілісної системи формування та реалізації пріоритетів регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку України.

Викладення основного матеріалу дослідження. Проведене дослідження спонукало нас розмежувати такі поняття, як «розвиток сільської місцевості» та «сільський розвиток», оскільки в існуючих документах вони часто ототожнюються, що призводить

до нерозуміння державними та регіональними органами влади пріоритетності й особливостей використання інструментів соціально-економічної політики в сільській місцевості. Так, розвиток сільського господарства спрямований на забезпечення ефективного функціонування конкретної галузі аграрного сектору та продовольчої безпеки. Разом із тим, зважаючи на те, що розвиток сільського господарства передбачає не лише діяльність, безпосередньо пов'язану з виробництвом сільськогосподарської продукції, а й широкий спектр інших видів діяльності (інноваційну, інвестиційну, маркетингову, сільськогосподарську політику), то він опосередковано сприяє регіональному соціально-економічному розвитку сільських територій. Наразі визначення сільськогосподарської діяльності як основного фактора розвитку сільських територій стримує соціально-економічний розвиток сільських регіонів.

У 2006 р. Продовольча та сільськогосподарська організації ООН надали офіційне роз'яснення, що необхідно розуміти під концепцією сільського розвитку: особлива роль у досягненні цілей сільського розвитку відводиться сімейним селянським та фермерським господарствам. Такі господарства нерозривно пов'язані з внутрішньою та світовою продовольчою безпекою; вони зберігають традиційні продукти харчування, сприяючи збалансованому харчуванню та збереженню агробіорізноманітності і природних ресурсів [14]. Таким чином, на відміну від поширеного в Україні підходу до розвитку сільської місцевості ця концепція фокусується на розвитку не лише сільськогосподарської діяльності на сільських територіях, а і на задоволенні соціально-економічних потреб населення, яка мешкає в сільській місцевості.

Адаптація зазначеної концепції до українських реалій зумовлює пріоритетність розвитку малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників. Причому в рамках сільського розвитку доцільною є політика підтримки доходів сільськогосподарських товаровиробників (пільгове оподаткування, пільгові кредити, сприяння у закупівлі сільськогосподарської техніки, фінансова та організаційна підтримка розвитку органічного землеробства, ін.) із одночасним стимулюванням останніх адаптувати землекористування та інші сільськогосподарські практики до вимог екологічно свідомого суспільства. Отже, наразі є необхідність у формуванні цілісного підходу до сільського розвитку, що передбачатиме загальне покращання умов життя селян та підвищення рівня їхньої соціально-економічної безпеки. При цьому регіональна соціально-економічна політика на селі повинна бути послідовною і виваженою, а не вирішувати лише нагальні проблеми та щороку змінювати пріоритети залежно від економічних та політичних умов розвитку держави.

Вважаємо, що система формування та реалізації пріоритетів регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку України повинна містити мету й основні завдання політики, принципи, пріоритетні напрями, інструменти реалізації та очікувані результати. Розглянемо детальніше зазначені складові елементи пропонованої системи.

На нашу думку, основною метою дієвої соціально-економічної політики сільського розвитку регіонів України є створення організаційно-економічних умов для ефективного соціально спрямованого сільського розвитку регіону. Ця мета зумовлює досягнення таких головних завдань: поліпшення розвитку села та якості життя в сільській місцевості; створення додаткових можливостей для зростання доходів та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств; збільшення доданої вартості в аграрній сфері.

Реалізація соціально-економічної політики сільського розвитку в регіонах України повинна відповідати нормам та принципам державної регіональної політики, визначеним у чинному законодавстві України. Разом із тим особливості сільського

розвитку зумовлюють необхідність в обґрунтуванні відмінних принципів регіональної соціально-економічної політики, які б враховували специфіку функціонування сільських територій та здійснення сільськогосподарської діяльності. Такими принципами, на нашу думку, є: узгодженість інтересів аграрного бізнесу та сільського населення; розвиток міжсекторної взаємодії (обговорення пріоритетних питань соціально-економічного та культурного розвитку з мешканцями села, селища, бізнесменами, громадськими організаціями з метою прийняття компромісних рішень); законодавче забезпечення прав та повноважень суб'єктів регіональної політики; пріоритетність інноваційного та ресурсоекономічного підходу під час реалізації регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку; соціалізація розвитку аграрного сектору.

Ключовою умовою реалізації дієвої соціально-економічної політики в регіонах України є правильний вибір її пріоритетів. Вважаємо, що сьогодні ними є:

1. Стимулювання розвитку соціальної, виробничої та ринкової інфраструктури. Сьогодні в Україні на сільських територіях спостерігаються негативні тенденції щодо сільської освіти, медицини – в певних регіонах масово закриваються дитячі садочки, школи, амбулаторії та майже не створюються нові, скорочується житловий фонд на селі, і лише у деяких областях (Київській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській) нарощуються темпи введення у експлуатацію житла у сільській місцевості [15]. Наразі Україна – єдина держава в Європі, де тривалість життя сільського населення на три роки менша, ніж міського [5]. Результатом загального зниження рівня життя в сільській місцевості є високі темпи трудової міграції економічно активного населення, а також збільшення соціального навантаження на ту частину зайнятого населення, яке продовжує проживати та здійснювати економічну діяльність на сільських територіях. Крім того, більшість інфраструктурних об'єктів виробничої та ринкової складової сільського розвитку потребують активного відновлення, а дуже часто і нового будівництва. Вважаємо, що саме влада на місцях повинна сприяти формуванню цілісної системи інфраструктурного забезпечення сільського розвитку.

2. Нарощення обсягів, покращання якості та зниження собівартості виробництва сільськогосподарської продукції є ключовими аспектами підвищення ефективності сільськогосподарської діяльності вітчизняних товаровиробників. Тому при реалізації соціально-економічної політики сільського розвитку регіональної та місцевої владі слід особливу увагу необхідно приділяти розробленню заходів, спрямованих на стимулювання процесу інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції (підтримка сільськогосподарських товаровиробників, які займаються виробництвом тваринницької продукції та покращанням генетики тварин, підтримка впровадження найсучасніших високоврожайних сортів та гібридів, підвищення родючості ґрунтів за рахунок сидеральних посівів, розвиток системи зрошення та ін.), оновлення матеріально-технічної бази сільськогосподарських підприємств, впровадження інноваційних ресурсозбережних технологій виробництва сільськогосподарської продукції та ін.

3. Сприяння виробництву органічної та нішевої сільськогосподарської продукції. Сьогодні на сільськогосподарських підприємствах різних розмірів та форм власності вирощування культур переважно підпорядковане кон'юктурі ринку сільськогосподарської продукції, вирощуються економічно привабливі культури, реалізація яких дає можливість отримати стабільний прибуток. У виробництві переважає вирощування монокультур (зернової кукурудзи, ріпаку, сої, зернових культур) та насичення польових сівозмін сояшником, що приводить до інтенсивного

використання поживних речовин із ґрунтового вбирного комплексу та виснаження ґрунтів. Така ситуація негативно впливає не лише на довкілля, а й виснажує природні ресурси регіону, що в перспективі може призвести до повного занепаду сільських територій. У цих умовах стимулювання виробництва органічної та нішевої сільськогосподарської продукції на регіональному рівні сприятиме не лише вирішенню економічних, екологічних проблем у діяльності сільськогосподарських товаровиробників, а і покращанню соціальної складової розвитку села. Разом із тим необхідно розуміти, що виробництво окремих видів органічної та нішевої продукції повинно прямо пропорційно залежати від особливостей регіональних умов ведення сільськогосподарської діяльності і відповідати тенденціям розвитку світових ринків зазначених видів сільськогосподарської продукції. В даному контексті в окремих регіонах України доречно стимулювати виробництво органічної сільськогосподарської продукції, меду, часнику, сорго, волоських горіхів, льону, гірчиці, малини й ожини, квасолі, гороху, чорниці.

4. Стимулювання нетрадиційних для сільської місцевості видів виробництва та послуг. Важливе значення для вирішення соціально-економічних проблем сільського розвитку в регіонах України мають неаграрні види бізнесу – народні промисли і ремесла, сільський зелений туризм тощо. Ключник А. В. виділяє такі види підприємницької діяльності на селі: перероблення сільськогосподарської сировини з метою зменшення її витрат; виробництво місцевих будівельних матеріалів, необхідних для розбудови інфраструктури сільської місцевості; обслуговування сільськогосподарського виробництва шляхом організації ремонту сільськогосподарської техніки, обладнання, а також забезпечення електро- і теплоенергією, ін. [4].

Вважаємо, що рівень зосередженості зусиль регіональних органів влади на даному напрямі прямо впливає на стан самозайнятості сільського населення, створення нових робочих місць на селі, вирішення демографічної проблеми, покращання діяльності сільськогосподарських підприємств, покращення соціальної та виробничої інфраструктур.

5. Розвиток міжнародного співробітництва між регіонами України та представниками інших країн світу (регіонами, підприємствами, інвестиційними фондами, міжнародними організаціями та ін.) у галузі сільського господарства повинен бути спрямований на: сприяння розвитку сучасного та сталого сільськогосподарського виробництва із повагою до навколишнього середовища, включаючи поширення використання органічних методів виробництва і біотехнологій, зокрема шляхом впровадження передового досвіду в цих галузях; обмін знаннями та кращими практиками у сфері аграрної політики розвитку з метою сприяння зростанню економічного добробуту сільських громад; підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору, ефективності і прозорості ринків, а також створення умов для залучення іноземних інвестицій; сприяння інноваціям шляхом проведення міжнародних наукових досліджень та стимулювання розширення послуг сільськогосподарським виробникам; обмін кращими практиками щодо механізмів підтримки сільських територій, ін.

Інструменти реалізації регіональної соціально-економічної економіки сільського розвитку можуть відрізнятися залежно від соціально-економічного розвитку регіону, його розташування, рівня розвитку аграрної галузі та сільських територій, менеджменту якості регіонального керівництва, демографічної ситуації в регіоні, рівня еміграції та внутрішньонаціональної міграції, ін. Разом із тим існує цілий ряд інструментів, що

довели свою ефективність як в окремих регіонах, так і в міжнародному масштабі. Вважаємо, що для досягнення визначених пріоритетів у соціально-економічній політиці сільського розвитку окремих регіонів доречно використовувати такі інструменти:

1. Стратегічне планування. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України станом на 01.02.2018 р. в Україні діють 52 регіональні програми розвитку агропромислового комплексу [7], розроблені на основі загальнодержавних Стратегій розвитку сільського господарства.

Наявні регіональні програми розвитку АПК окреслюють широкий спектр завдань у цій сфері та спрямовані на вирішення як економічних, так і соціальних проблем. При цьому вони мають деякі відмінності: різну структуру та напрями діяльності, часто чітко не визначають результативні показники і відповідальних за виконання Програми. Відтак вважаємо, що під час реалізації регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку в областях України доречно розробити та поступово впроваджувати комплекс регіональних Програм розвитку сільського сектору, до якого повинні ввійти програми, спрямовані на: розвиток пріоритетних для даного регіону галузей сільського господарства; соціальний розвиток сільської місцевості; підтримку малих та середніх сільськогосподарських підприємств; розвиток кооперації та ін.

2. Державно-приватне партнерство. Саме воно формує підґрунтя для спільної відповідальності держави, громади і бізнесу за розвиток секторів, що мають пріоритетне значення для регіональної економіки. Важливо відмітити, що державно-приватне партнерство в сільській місцевості може реалізуватися найбільше за участі агрохолдингів. При цьому за їх підтримки повинні будуватися не лише об'єкти, що можуть принести фінансову вигоду (зерносховища, овочесховища, елеваторні потужності, сонячні електростанції та ін.), а й ті, що стимулюють соціально-економічний розвиток села (лікарні, дитячі садки, дороги та ін.). Адже згідно з міжнародною практикою великий бізнес повинен нести соціальну відповідальність за ту місцевість, де працює.

3. Децентралізація. Експерти Групи фінансового моніторингу Центрального офісу реформ при Мінрегіоні (за підтримки Програми «U-LEAD з Європою» та SKL International) проаналізували дані, скільки кожна з об'єднаних територіальних громад у 2017 році заробила коштів з розрахунку на одного мешканця і які фінансові результати забезпечило об'єднання в громаду. Згідно з отриманими даними, за підсумками 2017 року 159 об'єднаних територіальних громад, у яких було проведено перші вибори у 2015 році, отримали 4,4 млрд грн власних надходжень. Із розрахунку надходжень на одного мешканця, середній показник по цих громадах становив 3 170 грн, що в 4,6 раза більше, ніж у 2015 році. Щодо 207 громад, що об'єдналися у 2016 році, то власні надходження до їхніх бюджетів за 2017 рік становили 4,9 млрд грн, що у розрахунку на одного мешканця становить 2 844,3 грн і є в 2,9 раза більшим від аналогічного показника за 2016 рік [12]. Основними напрямками використання отриманих об'єднаними територіальними громадами коштів є розвиток інфраструктурних об'єктів, покращання матеріально-технічного забезпечення діяльності медичних, освітніх закладів [6].

Особливість децентралізації полягає в тому, що на відміну від інших інструментів регіональної соціально-економічної політики вона спрямована на задоволення передусім її соціальної складової, без якої неможливе досягнення конкурентних переваг сільськогосподарськими товаровиробниками на регіональному, національному та міжнародному рівнях.

4. Підтримка інвестиційної діяльності. Як інструмент регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку повинна бути спрямована на покращання системи фінансового забезпечення виробників сільськогосподарської продукції, розвиток інших видів підприємницької діяльності на селі, покращання якості життя в сільській місцевості через реалізацію соціальних проектів. При цьому регіональні органи влади повинні спрямовувати свої зусилля на формування привабливого інвестиційного клімату як у регіоні, так і в сільській місцевості; сприяти участі сільськогосподарських підприємств у різних міжнародних виставках, самим проводити такі виставки; організовувати інвестиційні форуми та конференції за участі як національних, так і іноземних інвесторів; сприяти поширенню інформації про наявні інвестиційні проекти в сільській місцевості серед потенційних інвесторів.

5. Кооперація. За даними Міністерства аграрної політики та продовольства кількість виробничих сільськогосподарських кооперативів скоротилася з 1 307 у 2012 році до 993 у 2016 році. Із 1 098 обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів, зареєстрованих станом на 1 січня 2017 року, фактично працювали лише 590 [10]. До найбільш значних стримуючих факторів для розвитку сільськогосподарської кооперації можна віднести: недосконале законодавство; відсутність знань про кооперацію у виробників сільськогосподарської продукції, що призводить до ототожнення її із колгоспами та небажання об'єднуватися; мінімальна державна фінансова підтримка сільськогосподарських кооперативів; відсутність цілеспрямованої роботи регіональних та місцевих органів влади з ініціативними сільськогосподарськими товаровиробниками щодо створення кооперативів та їх навчання основ кооперації.

Вирішення наведених проблем залежить від держави, регіональних та місцевих органів влади, самих сільськогосподарських товаровиробників. Разом із тим саме реалізація дієвої регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку може бути ефективним засобом стимулювання розвитку сільськогосподарської кооперації. При цьому регіональним органам влади необхідно сконцентрувати зусилля на проведенні таких заходів: наданні організаційної підтримки при створенні сільськогосподарських кооперативів; проведенні інформаційно-роз'яснювальної роботи серед членів особистих селянських, фермерських господарств та фізичних осіб – сільськогосподарських товаровиробників щодо конкурентних переваг провадження їх діяльності у складі сільськогосподарських кооперативів; наданні фінансової підтримки з обласного бюджету сільськогосподарським кооперативам на часткове відшкодування вартості придбаної техніки та обладнання для виробництва, заготівлі й перероблення сільськогосподарської продукції.

6. Фінансова підтримка малих та середніх сільськогосподарських товаровиробників, що може здійснюватися з державного, обласного, місцевого бюджетів.

У 2017 р. державною фінансовою підтримкою скористалися 1 706 сільськогосподарських підприємств. При цьому кошти, надані з державного бюджету, були нерівномірно розподілені між регіонами, адже надавалися конкретно виробникам сільськогосподарської продукції, а не області. Так, найбільше державних коштів було надано сільськогосподарським товаровиробникам із Полтавської, Черкаської, Сумської та Житомирської областей. Вважаємо, що органам регіональної влади необхідно більш якісно координувати процес подання заявок сільськогосподарськими товаровиробниками для отримання державних дотацій, а саме: адресно інформувати сільськогосподарських товаровиробників про можливість та механізм отримання бюджетної дотації, надавати допомогу в оформленні всіх необхідних документів, співпрацювати з іншими державними установами щодо своєчасного отримання коштів

(регіональним відділенням державної казначейської служби, регіональним відділенням державної фіскальної служби).

Також регіональні органи влади повинні зосередити зусилля на фінансуванні пріоритетних напрямів сільського розвитку з обласного та місцевого бюджетів: при розробленні регіональних програм сільського розвитку передбачати конкретні обсяги фінансування заходів; передбачати резерви для надання фінансової допомоги; вчасно інформувати виробників сільськогосподарської продукції про можливість отримання фінансової допомоги з регіонального та місцевого бюджетів; залучати міжнародних донорів для фінансування програм фінансової підтримки сільського розвитку за пріоритетними для області напрямками.

7. Забезпечення повноцінного провадження сільськогосподарської дорадчої діяльності. Це захід, зумовлений вступом України до Світової організації торгівлі та підписанням Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, що потребує адаптації аграрного виробництва України до санітарних і фітосанітарних вимог європейського законодавства.

Таке завдання на практиці можливо реалізувати лише спільними зусиллями державних та регіональних органів. При цьому якщо основним завданням державних органів є створення відповідного нормативно-правового забезпечення, то на практиці реалізувати ці документи можна лише на регіональному та місцевому рівнях. Так, регіонам України необхідно сформувати дієздатну мережу сільськогосподарських дорадчих служб.

Висновки та перспективи подальших наукових розробок. Отже, соціально-економічний аспект аграрних перетворень повинен постійно перебувати у полі зору державних та регіональних органів влади, оскільки сьогодні регіональна соціально-економічна політика сільського розвитку в Україні далека від досконалості і потребує поетапного вирішення наявних проблем. При цьому вона повинна мати комплексний характер і бути більш соціально-орієнтованою. Практичне втілення положень запропонованої системи формування та реалізації регіональної соціально-економічної політики дозволить стабілізувати демографічну ситуацію та забезпечити постійне збільшення зайнятості на сільських територіях; наблизити умови проживання на селі до міських та зберегти сільські населені пункти; зменшити антропогенне навантаження на ландшафтні системи та природне довкілля; наростити обсяги виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції; розвивати зовнішньоекономічні зв'язки регіону та зовнішньоекономічну діяльність виробників сільськогосподарської продукції. Як наслідок, виробники сільськогосподарської продукції зможуть сформувати стійкі конкурентні переваги на національному та світовому ринках.

У цьому контексті у подальших дослідженнях автор планує деталізувати взаємозв'язок регіональної соціально-економічної політики сільського розвитку та формування конкурентних переваг виробників сільськогосподарської продукції.

Література

1. Гончаренко, І. В. Соціально-економічний розвиток сільських територій регіону: проблеми теорії та практики : монографія / І. В. Гончаренко // НАН України Інститут регіональних досліджень. – Львів, 2009. – 370 с.
2. Децентралізація дає можливості / Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua>. (Актуально на 18.03.2018 р.).
3. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015–2020 роки: Проект / Міністерство аграрної політики та продовольства України [Електронний

- ресурс]. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua/system/files/202015-2020.pdf>. (Актуально на 18.03.2018 р.).
4. *Ключник, А. В.* Формування та розвиток економічного потенціалу сільських територій України : монографія / А. В. Ключник. – Миколаїв : Дизайн та поліграфія, 2011. – 408 с.
 5. *Коробка, С. В.* Проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій / С. В. Коробка, Т. Г. Пенцак // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2017. – Т. 19, № 76. – С. 67–71.
 6. *Миколаївська обласна державна адміністрація* [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://www.mk.gov.ua>. (Актуально на 28.02.2018 р.).
 7. *Міністерство аграрної політики та продовольства України* [Електронний ресурс]. – Офіційний сайт. – Режим доступу : <http://minagro.gov.ua>. (Актуально на 28.02.2018 р.).
 8. *Про державно-приватне партнерство : закон України / Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 40. – Ст. 524* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>. (Актуально на 18.03.2018 р.).
 9. *Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в сільському господарстві : закон України / Відомості Верховної Ради України. – 1990. – № 45. – Ст. 602* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/400-12>. (Актуально на 18.03.2013 р.).
 10. *Киричевський, І.* Роз'єднує аграріїв: що заважає працювати сільськогосподарським кооперативам [Електронний ресурс] / І. Киричевський. – agravery, 2018. – Режим доступу : <http://agravery.com/uk/posts/show/rozednue-agrariiv-so-zavazae-rozvitku-kooperativiv>. (Актуально на 10.03.2018 р.).
 11. *Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : розпорядження КМУ від 17.10.2013 р. – № 806-р.* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>. (Актуально на 18.03.2018 р.).
 12. *Скільки об'єднані громади заробили коштів для кожного зі своїх мешканців? – аналіз від експертів / Децентралізація дає можливості // Міністерство регіонального розвитку будівництва та житлово-комунального господарства України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://decentralization.gov.ua/news/8104>. (Актуально на 10.03.2018 р.).
 13. *Стратегія розвитку аграрного сектору України «3+5» / Міністерство аграрної політики та продовольства України* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minagro.gov.ua/system/files/D1%81%205.pdf>. (Актуально на 18.03.2018 р.).
 14. *Що таке сільський розвиток і чому це важливо для суспільства, сільського господарства і села / Всеукраїнська асоціація сільських та селищних рад* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vassr.org/node/3054>. (Актуально на 27.02.2018 р.).
 15. *Україна у цифрах 2016 : статистичний збірник / за ред. І. Є. Вернера // Державна служба статистики України. – Київ, 2016. – 240 с.*

Отримано 17.03.2018 р.

**Система формирования и реализации приоритетов региональной
социально-экономической политики сельского развития Украины**

Анна Степановна Федосеева *

** кандидат экономических наук, доцент, докторант
Николаевского национального аграрного университета,
ул. Лазурная, 52-а, кв. 75, г. Николаев, 54058, Украина,
тел.: 00-380-995048942, e-mail: timofanu@ukr.net*

В работе приведены авторские подходы к пониманию сущности понятия «сельское развитие» и современных особенностей его осуществления. Обоснована необходимость в формировании целостной системы формирования и реализации региональной социально-экономической политики сельского развития. Представлено авторское видение данной системы с выделением

следующих основных составляющих: цели и задачи региональной социально-экономической политики, приоритетные направления, инструменты реализации, ожидаемые результаты. Особое внимание уделено обоснованию приоритетов региональной социально-экономической политики сельского развития, к которым отнесены: стимулирование развития социальной и производственной инфраструктур, содействие производству органической и нишевой сельскохозяйственной продукции, сохранение и повышение трудового потенциала сельских территорий, развитие международного сотрудничества, стимулирование нетрадиционных для сельской местности видов производства и услуг. Рассмотрены инструменты реализации определенных приоритетов, а именно: стратегическое планирование, государственно-частное партнерство, децентрализация, инвестиционная деятельность, кооперация, финансовая поддержка малых и средних сельскохозяйственных товаропроизводителей, дорадничество.

Ключевые слова: производитель сельскохозяйственной продукции, децентрализация, государственно-частное партнерство, дорадничество, кооперация, региональная социально-экономическая политика, сельское развитие.

Mechanism of Economic Regulation, 2018, No 1, 62–72
ISSN 1726-8699 (print)

**The System of Formation and Realization of Priorities
of the Regional Social and Economic Policy of Rural Development of Ukraine**

HANNA S. FEDOSIEIEVA*

** C.Sc. (Economics), Associate Professor, Doctoral student of
Mukolayiv National Agrarian University,
Lazurna Str., 52-A, Mykolaiv, 54058, Ukraine,
phone: 00-380-995048942, e-mail: timofany@ukr.net*

Manuscript received 17 March 2018

The article presents the author's approach to understanding the essence of the concept of "rural development" and the modern features of its implementation. Determined the necessity to form a holistic system of formation and implementation of regional socio-economic policy of rural development. Described the author's vision of this system is provided with the following main components: purpose and tasks of the regional socio-economic policy, priority directions, implementation tools, expected results. Particular attention is paid to the justification of the priorities of the regional socio-economic policy of rural development, which include: stimulating the development of social and productive infrastructure, promoting the production of organic and niche agricultural products, preserving and improving the labor potential of rural areas, developing international cooperation, promoting non-traditional for rural regions types of production and services. The tools of realization of certain priorities are considered, namely: strategic planning, public-private partnership, decentralization, investment activity, cooperation, financial support of small and medium-sized agricultural commodity producers, advisory services.

Keywords: agricultural producer, decentralization, public-private partnership, advisory, cooperation, regional socio-economic policy, rural development.

JEL Code: Q180

References: 15

Language of the article: Ukrainian

References:

1. Honcharenko, I. V. (2009). *Sotsialno-ekonomichniy rozvytok silskykh terytorii rehionu: problemy teorii ta praktyky* [Socio-economic development of rural areas of the region: problems of theory and practice]. NAN Ukrainy Instytut rehionalnykh doslidzhen. Lviv, 370.

2. Detsentralizatsiia daie mozhlyvosti [Decentralization provides opportunities]. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua>. Available 18.03.2018.
3. Yedyna kompleksna stratehiia rozvytku silskoho hospodarstva ta silskykh terytorii na 2015–2020 roky: Proekt [The Integrated Strategy for the Development of Agriculture and Rural Areas for 2015–2020: Project]. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. Retrieved from <http://minagro.gov.ua/system/files/202015-2020.pdf>. Available 18.03.2018.
4. Kliuchnyk, A. V. (2011). *Formuvannia ta rozvytok ekonomichnoho potentsialu silskykh terytorii Ukrainy* [Formation and development of economic potential of rural areas of Ukraine]. Mykolaiv: Dyzain ta polihrafiia, 408.
5. Korobka, S. V. & Pentsak, T. H. (2017). Problemy sotsialno-ekonomichnoho rozvytku silskykh terytorii [Problems of socio-economic development of rural territories]. *Naukovyi visnyk LNUVMBT imeni S. Z. Gzhytskoho*, 76, 67–71.
6. Mykolaivska oblasna derzhavna administratsiia [Mykolaiv Regional State Administration]. Retrieved from <http://www.mk.gov.ua>. Available 28.02.2018.
7. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukraine [Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine]. Retrieved from <http://minagro.gov.ua>. Available 28.02.2018.
8. Pro derzhavno-privatne partnerstvo [About public-private partnership]. # 40, st. 524 (2010). Retrieved from <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2404-17>. Available 18.03.2018.
9. Pro priorytetnist sotsialnoho rozvytku sela ta ahropromyslovoho kompleksu v silskomu hospodarstv [On the priority of social development of the village and agro-industrial complex in agriculture]. # 45, st. 602 (1990). Retrieved from <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/400-12>. Available 18.03.2018.
10. Kyrychevskiy, I. (2017). Roziednuie ahraryiv: shcho zavazhaie pratsiuvaty silskohospodarskym kooperatyvam [Disconnects agrarians: what prevents agricultural cooperatives from working]. Retrieved from <http://agravery.com/uk/posts/show/rozednue-agraryiv-so-zavazae-rozvitku-kooperativiv> 12. Available 10.03.2018.
11. Pro skhvalennia Stratehii rozvytku ahrarynoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku [Approval of the Strategy for the Development of the Agricultural Sector for the period up to 2020]. Rozporiadzhennia KMU vid 17.10.2013. # 806-p. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/news/8104>. Available 18.03.2018.
12. Skilky obiednani hromady zarobyly koshtiv dlia kozhnoho zi svoikh meshkantsiv? – analiz vid ekspertiv [How many united communities have earned money for each of its residents? – expert analysis]. Decentralization provides opportunities. Ministerstvo rehionalnoho rozvytku budivnytstva ta zhytlovo-komunalnoho hospodarstva Ukrainy. Retrieved from <http://decentralization.gov.ua/news/8104>. Available 10.03.2018.
13. Stratehiia rozvytku ahrarynoho sektoru Ukrainy "3 + 5" [Strategy of development of agrarian sector of Ukraine "3 + 5"]. Ministerstvo ahrarynoi polityky ta prodovolstva Ukrainy. Retrieved from <http://www.minagro.gov.ua/system/files/D1%81%205.pdf>. Available 18.03.2018.
14. Shcho take silskyi rozvytok i chomu tse vazhlyvo dlia suspilstva, silskoho hospodarstva i sela [What is rural development and why it is important for society, agriculture and rural areas]. Vseukrainska asotsiatsiia silskykh ta selyshchnykh rad. Retrieved from <http://vassr.org/node/3054pdf>. Available 27.02.2018.
15. Ukraina u tsyfrakh 2016 [Ukraine in figures 2016]. *Statystychnyi zbirnyk*. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy. Kyiv, 240.